

КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ВОЛИНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

У травні 2010 р. Волинський національний університет імені Лесі Українки відзначив 70-ліття, підсумувавши здобутки на шляху свого становлення від учительського інституту – першого вищого навчального закладу області – до одного з провідних у Західній Україні класичних університетів, у якому на сімнадцяти факультетах (інститутах) навчається близько 15 тисяч студентів. Сьогодні у складі університету продуктивно функціонують профільні науково-дослідні інститути, лабораторії, наукові школи.

Осередками академічного, наукового, культурного життя в університеті є 78 кафедр, серед яких кафедра української літератури має давню історію та глибокі традиції. Цей підрозділ, створений 1953 р, очолив А. З. Омельковець – випускник аспірантури Львівського університету, який разом із ще одним талановитим представником львівської наукової школи, ученицею академіка М. Возняка – Г. І. Мудрик, упродовж багатьох десятиліть розвивали філологічну освіту та науку на Волині. Саме цим непересічним особистостям випала доля спільно зі своїми молодшими колегами – Д. П. Іващенком, Н. О. Ільченко, В. Ф. Покальчуком – упроваджувати в інститутський навчальний процес методологію та методику викладання історії української літератури зокрема та літературознавчих дисциплін загалом. Досягнення цього талановитого покоління педагогів та науковців – беззаперечний внесок у складну й відповідальну справу підготовки високопрофесійних учителів-словесників для волинських шкіл. Уже перші кафедральні протоколи засвідчують широке та системне планування діяльності. Було запропоновано, зокрема, створити інститутські читальні зали, навчально-методичні кабінети зі шкільними програмами, підручниками, започаткувати роботу у сфері літературного краєзнавства. Із середини 1950-х рр. викладачі кафедри розгортають масштабну культурно-просвітницьку роботу: здійснюють численні поїздки зі студентами шевченківськими, франківськими місцями, літературні експедиції волинським краєм, відвідують місцеві та республіканські музеї. Усе це сприяло інтелектуальному та творчому пошуку молоді.

За період 1955–1970 рр. склад викладачів змінювався якісно й кількісно, оскільки відбулося злиття кафедр української мови і літера-

тури. Об'єднаною кафедрою завідувала Г. П. Бацман, а з 1957 р. – кандидат філологічних наук А. З. Омельковець. Із вересня 1970-го кафедра української літератури функціонує як окремий структурний підрозділ. У різні періоди її очолювали Г. І. Мудрик, М. К. Смоленчук, О. О. Рисак, Д. П. Лящинський, Н. Г. Сташенко, із 2003 р. – І. М. Констанкевич.

Нині кафедра української літератури функціонує у складі інституту філології та журналістики ВНУ ім. Лесі Українки (декан – доцент Ю. В. Громик) поряд із кафедрами теорії та зарубіжної літератури (завідувач – професор М. В. Моклиця), української мови (завідувач – професор М. В. Мірченко), історії та культури української мови (завідувач – професор С. К. Богдан), слов'янської філології (завідувач – професор Л. К. Оляндер), видавничої справи та редагування і журналістики (завідувач – доцент Н. Б. Благовірна). Викладання історико-літературних дисциплін кафедри української літератури забезпечують доктор наук, професор В. Ф. Давидюк, засновник наукової школи, автор навчальних підручників, посібників, курсів «Усна народна творчість», «Походження українського фольклору» та ще десять кандидатів наук, доцентів: І. М. Констанкевич, О. О. Маланій, Л. С. Семенюк, В. Г. Сірук, Н. Г. Сташенко, С. М. Романов, М. М. Хмелюк, О. В. Яблонська, В. П. Яручик, Г. І. Яструбецька. Над докторським дослідженням працює М. В. Сур'як. Серед найважливіших наукових проблем, які розробляють викладачі кафедри, – Українська література: традиції і сучасність (кафедральна наукова тема); Леся Українка та її доба; Леся Українка і сучасність; Українське літературне бароко; З історії шевченкознавства; Література 10–30-х рр. ХХ століття: тематика, стиль, герої; Синтез мистецтв в українській літературі (проблема взаємовпливу і взаємозбагачення); Експресіонізм в українській літературі; Сучасна українська література тощо.

Одним із пріоритетних напрямів наукових досліджень кафедри – вивчення життя і творчості Лесі Українки, яке започаткував ще в 60-х рр. минулого століття учень М. Зерова В. Ф. Покальчук. Новаторський характер, актуальність його публікацій «Слідами Лесі Українки», «Де мешкала Леся Українка в Луцьку», «Лесине дерево», «Леся Українка на Волині» (у співавторстві з А. З. Омельковцем), «Волинь в житті та творчості Лесі Українки» (у співавторстві з І. І. Сіраком) згодом продовжив і розвинув у своїй науковій діяль-

ності професор О. О. Рисак, який опублікував у 1990-ті рр. численні статті, літературознавчі студії, монографії: «Лесин дивосвіт» (1992), «Найперше – музика у Слові: проблема синтезу мистецтв в українській літературі кінця ХІХ – початку ХХ століття» (1999), «У вимірах самотності та спокуси владою: Три драматичні поеми Лесі Українки – «У пущі», «Кассандра», «Камінний господар» (1999). Наукові та творчі пошуки професора О. О. Рисака різнопланові, адже він став фундатором науково-бібліографічної лабораторії, яка носить тепер його ім'я, експозицій музею Лесі Українки, одним із зачинателів місцевого літературного краєзнавства. Саме за його активної участі та завдяки зусиллям інших викладачів кафедри у вересні 1991 р. відбувся Міжнародний симпозіум «Леся Українка і світова культура», а 2001-го – Міжнародна конференція «Леся Українка і сучасність». Діяльність професора О. О. Рисака – новий етап сучасної літературознавчої науки про геніальну письменницю.

Невід'ємним складником «волинської науки» про Лесю Українку є започатковані 1998 р. форуми: конференції, симпозіуми, семінари, матеріали яких публікуються в «Науковому віснику ВНУ ім. Лесі Українки», у збірниках «Леся Українка і сучасність» (шість томів), «Леся Українка та її епоха» (у трьох книгах), «Леся Українка: доля, культура, епоха» (Вип. 1).

Упродовж останнього часу відбулися присвячені життєвому та творчому шляху великої письменниці наукові читання (лютий 2005 р., квітень 2009 р.), Всеукраїнська конференція «Леся Українка в колі своїх сучасників» (червень 2006 р.), Міжнародна наукова конференція «Леся Українка і європейська культура» (вересень 2006 р.), Всеукраїнська конференція «Поетичні збірки Лесі Українки: текст і контекст» (квітень 2007 р.), Методологічний семінар «Леся Українка: естетика, поетика, текстологія» (травень 2008 р.), «Леся Українка і сучасність» (квітень 2009 р.), Всеукраїнський науково-культурологічний семінар «Леся Українка та її родина» (лютий 2010 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Леся Українка в контексті літературної епохи» (травень 2010 р.), Міжнародний науковий симпозіум «Леся Українка: доля, культура, епоха» (до 140-річчя від дня народження Лесі Українки та 100-ліття від часу написання драми-феєрії «Лісова пісня», 22–24 вересня 2011 р.).

2004 р. за ініціативою кафедри української літератури та Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України створено Волинський науково-дослідний центр дослідження життя і творчості Лесі Українки (завідувач – доцент Н. Г. Сташенко). 2006 р. відкрито Науково-дослідний інститут Лесі Українки (директор – провідний науковий співробітник Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України Л. І. Скупейко). 2008 р. установу очолив академік НАН України М. Г. Жулинський. Інститут Лесі Українки координує науково-дослідницьку роботу у сфері вивчення життя і творчості Лесі Українки, організовує наукові конференції, семінари, видання наукових збірників, працює над створенням комп'ютерного банку даних про дослідників життя та творчості відомої поетеси, страхового фонду (на електронних носіях) архіву письменниці, забезпечує виконання держбюджетних тем, проводить попередню роботу в напрямі підготовки до друку повного зібрання творів Лесі Українки в 16-ти томах, готує персональну енциклопедію «Леся Українка», налагоджує співпрацю з вітчизняними та зарубіжними вченими. Робота Науково-дослідного інституту тісно пов'язана з діяльністю бібліографічного відділу імені професора О. О. Рисака (завідувач Л. Ф. Златогорська). Завдяки такій співпраці укладено бібліографічний покажчик «Леся Українка на сторінках журналу «Слово і Час» (упорядник Л. Златогорська); «Леся Українка. Бібліографічний покажчик праць викладачів, аспірантів та студентів ВДУ імені Лесі Українки. 2001–2006 роки» (упорядники Л. Златогорська, О. Маланій), упорядковано збірник наукових робіт О. Рисака «Осягаючи Лесине слово... Творчість Лесі Українки в дослідженнях літературознавця» (упорядники Н. Г. Сташенко, О. О. Маланій, В. М. Рисак).

Співробітники інституту, лабораторії спільно з кафедрою української літератури розробили програму відзначення 2011 р. 140-ліття Лесі Українки та 100-ліття від часу створення геніальної драми-фесрії «Лісова пісня». Програма охоплювала заходи наукового, мистецького та просвітницького характеру. Відбулися численні зустрічі з видатними вченими, діячами культури й мистецтв: академіками М. Поповичем, М. Жулинським, доктором філологічних наук Л. Скупейком, письменником С. Гальченком, народною артисткою України Л. І. Приходько. У музеї Лесі Українки відкрито ювілейну експозицію «У піснях наших завжди сяятимуть зорі». У Науково-дослідному інституті Лесі Українки представлено науково-художні видання, присвячені

життєвому й творчому шляху Лесі Українки, бібліографічний покажчик «Леся Українка на сторінках журналу “Слово і Час”», а також ювілейно-презентаційні видання «Волинський скарб», «Лісова пісня». Студенти переглянули вистави Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка «Голгофа» за драмами Лесі Українки «Одержима», «На полі крові» (режисер-постановник Ю. Розстальний); «На полі крові» Театру-студії «Гармидер»; сцени з вистави за драмою Лесі Українки «Бояриня» Театру-студії «Синій птах». Композиція «Крилате слово – от моя стріла» відбулася за участю кращих мистецьких колективів інституту мистецтв та Центру культури і дозвілля, де було відзначено переможців конкурсів творчих робіт студентів, інтернет-вікторини та конкурсу на краще знання життя і творчості Лесі Українки, декламаторів поезії письменниці, авторів кращих стіннівок. 25 лютого відбулася урочиста академія за участі представників влади області й міста, духовенства, літературних та культурних діячів.

Викладачі кафедри української літератури – ініціатори й активні учасники роботи міжнародних (Україна, Білорусь, Польща), всеукраїнських, регіональних та університетських конференцій і фестивалів науки. 2006 р. кафедра організувала Всеукраїнську конференцію «Творчість Л. Боровиковського в контексті слов'янського романтизму» (організатор О. В. Яблонська) та дві Всеукраїнські науково-практичні конференції «Явище синтезу мистецтв в українській літературі» (2007, 2009, організатори – М. М. Хмелюк, О. О. Маланій). За матеріалами роботи конференції опубліковано наукові збірники. Останній присвячено 70-річчю від дня народження професора О. О. Рисака.

Для фахової підготовки науковців у ВНУ ім. Лесі Українки відкрито аспірантуру зі спеціальностей «Фольклористика» та «Українська література». Лише останнім часом аспіранти університету захистили дисертації (О. Білик, Н. Чавс, Н. Адамчук, С. Романов, Т. Садівська, В. Мартинюк, В. Савчук, Н. Кравчук, С. Подоліук).

Волинський національний університет імені Лесі Українки – регіональний координатор наукового дослідження життєвого шляху, громадської та творчої діяльності М. Левицького. Доцент кафедри О. В. Яблонська на громадських засадах очолює лабораторію дослідження цієї непересічної постаті в українській культурі. Вона розпочала збір і впорядкування матеріалів.

Своєрідним підсумком діяльності кафедри упродовж майже шести десятиліть став науково-практичний семінар «Портрет кафедри української літератури в часі» (4–6 червня 2010 р.), який організувала і провела кафедра спільно з Науково-дослідним інститутом Лесі Українки й за активної участі та підтримки нашого випускника й земляка Лукаша Івановича Скупейка. У цьому семінарі взяла участь Галина Іванівна Мудрик – фундатор і патріарх кафедри, яка поділилася безцінними спогадами про викладання української літератури в 50–80-х рр. ХХ століття, додала цікаві й важливі штрихи до виступів молодших колег. Кожну з виголошених доповідей присвятили науково-педагогічному доробку старшої когорти викладачів кафедри – фундаторів сучасної волинської наукової школи про мистецтво слова: «Галина Іванівна Мудрик: життя і досвід мудрої людини» (доцент І. М. Констанкевич); «Андрій Захарович Омельковець: ренесансна особистість» (доцент Г. І. Яструбецька); «Видатний науковець філологічних дисциплін Михайло Гнатович Чернопиский» (доцент М. М. Хмелюк); «Дослідження Івана Сірака: енциклопедичність та об'єктивність науковця» (доцент О. В. Яблонська); «Викладач, науковець, творча індивідуальність: Марія Іванівна Рева» (доцент В. Г. Сірук); «Дон Кіхот із Бобринця: штрихи до життєвого і творчого шляху Миколи Кузьмовича Смоленчука» (доцент С. М. Романов); «Олександр Рисак – педагог, учений, письменник» (доценти О. О. Маланій, М. І. Мартинюк, Л. Ф. Златогорська); «Постать Дмитра Павловича Лящинського: універсалізм та професіоналізм в житті й науці» (доцент В. П. Яручик); «Штрихи до портрета Оксани Михайлівни Марковської» (завідувач музею Лесі Українки Т. Я. Данилюк-Терещук).

Сьогодні, як і завжди, кафедра української літератури ВНУ ім. Лесі Українки живе напруженим, динамічним життям: готує лекції, нові наукові студії, численні книжкові презентації, читацькі конференції, літературні академії, зустрічі з відомими письменниками, науковцями, організовує нові літературні експедиції, підтримує дружні стосунки з провідними освітніми й науковими інституціями України та близького зарубіжжя. Такою широкою, багатоаспектною є нинішня діяльність кафедри української літератури в системі національної вищої освіти.

*Ірина Констанкевич,
проректор з навчально-виховної роботи,
завідувач кафедри української літератури*